

УДК 37.04+618

ПАВЛО ПРУДНІКОВ, доктор медичних наук, доцент, доцент кафедри акушерства і гінекології ім. І. Д. Ланового, Івано-Франківський національний медичний університет, Україна ORCID ID 0000-0002-1923-7505 pabloprudnikov@gmail.com
НАТАЛІЯ ГЕНИК, доктор медичних наук, професор, професор кафедри акушерства і гінекології ім. І. Д. Ланового, Івано-Франківський національний медичний університет, Україна ORCID ID 0000-0001-5755-7537 n.i.henyk@gmail.com
ОКСАНА ПЕРХУЛИН, доктор філософії, доцент, доцент кафедри акушерства і гінекології ім. І. Д. Ланового, Івано-Франківський національний медичний університет, Україна ORCID ID 0000-0002-0033-5156 operhulyn@gmail.com
ОЛЕКСАНДРА КУЗЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри українознавства і філософії, Івано-Франківський національний медичний університет, Україна ORCID ID 0000-0003-1900-1196 okuzenko@ifntu.edu.ua

ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

PAVLO PRUDNIKOV, MD, PhD, associate professor, Associate Professor of the Department of Obstetrics and Gynecology named after I. Lanovyi, Ivano-Frankivsk National Medical University
NATALIA HENYK, MD, professor, Professor of the Department of Obstetrics and Gynecology named after I. Lanovyi, Ivano-Frankivsk National Medical University
OXSANA PERKHULYN, PhD, associate professor, Associate Professor of the Department of Obstetrics and Gynecology named after I. Lanovyi, Ivano-Frankivsk National Medical University
OLEXANDRA KUZENKO, Candidate of Pedagogical Sciences, Docent of the Department of Ukrainian Studies and Philosophy, Ivano-Frankivsk National Medical University

INNOVATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF MEDICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AS A FACTOR OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE DOCTORS

Стаття присвячена актуальним аспектам формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі охорони здоров'я. Акцентується, що професійна підготовка майбутніх лікарів у сучасних умовах є комплексним, полівекторним завданням, розв'язання якого, передусім, залежить від якості організації освітнього процесу в медичних ЗВО. Зазначається, що серед важливих структурних компонентів інноваційного

освітнього середовища важливе місце належить упровадженню сучасних інформаційних технологій, стимуляційного навчання та інтерактивних методів навчання, які спрямовуються на створення оптимально сприятливих умов для розвитку активної, самостійної та творчої особистості здобувача освітнього рівня "Магістр медицини".

Ключові слова: інноваційне освітнє середовище, професійна компетентність, акушерство, гінекологія.

Summary. The article is focused on relevant aspects concerning the development of professional

competence of future healthcare professionals. It is emphasized that the professional training of future doctors in modern conditions is a multifaceted challenge, dependent primarily on the quality of the educational process in medical universities. It is noted that among the crucial elements of an innovative educational environment, a significant role is played by the introduction of modern information technologies. These technologies facilitate stimulating learning and interactive teaching methods aimed at creating ideal conditions for the active, independent, and creative

development of students pursuing a Master of Medicine degree.

Ключові слова: innovative educational environment, professional competences, obstetrics, gynecology.

Мета: розкрити значення інноваційного освітнього середовища ЗВО у формуванні професійної компетентності майбутніх лікарів.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Професійна підготовка компетентних, здатних до систематичного професійного самовдосконалення фахівців у галузі охорони здоров'я є комплексним, полівекторним завданням, розв'язання якого, передусім, залежить від якості організації освітнього процесу в медичних ЗВО. Виклики сьогодення, які постали перед українськими медиками, актуалізують необхідність створення інноваційного освітнього простору, здатного максимально сприяти формуванню в майбутніх лікарів особистісної суб'єктності та професійної готовності виконувати обов'язки в надзвичайно складних умовах сьогодення.

Згідно з кваліфікаційною характеристикою лікаря кожен фахівець у галузі охорони здоров'я має: "уміти застосовувати сучасні методи профілактики, диференційної діагностики, лікування, реабілітації та диспансеризації хворих в межах своєї спеціальності, надавати їм швидко та невідкладну медичну допомогу; здійснювати нагляд за побічними діями лікарських засобів; планувати роботу та аналізувати її результати; вирішувати питання тимчасової або постійної непрацездатності пацієнтів; вести лікарську документацію; дотримуватися принципів медичної деонтології; керувати роботою середнього медичного персоналу; брати активну участь у поширенні медичних знань серед населення; постійно вдосконалювати свій професійний рівень" (Галузяк, 2016). Відтак ці вимоги окреслюють і параметри інноваційного освітнього середовища підготовки майбутніх медиків, що включають упровадження новітніх освітніх технологій, сучасний моніторинг якості системи контролю знань, модернізацію навчально-тренінгової

бази медичного університету, пріоритет демократичного стилю міжособової взаємодії всіх суб'єктів навчально-виховного процесу.

Аналіз досліджень і публікацій. Обґрунтування теоретико-методологічних основ медичної освіти здійснено в дослідженнях В. Аверіна, О. Амірова, Л. Кайдалової, І. Мельничук та інших. Актуальні аспекти забезпечення якості медичної освіти та вимоги до професійної підготовки майбутніх лікарів стали предметом вивчення сучасних учених Б. Веденко, А. Волосовця, Ю. Вороненко, В. Даценко, І. Клоченко, В. Мельник. Завдання особистісного становлення фахівця в галузі охорони здоров'я вивчається в контексті аналізу проблем деонтології, біоетики та медичної етики такими зарубіжними й українськими дослідниками, як: О. Грандо, В. Демченко, В. Запорожан, В. Кордюм, Ю. Кундієв, В. Чешко та ін. Над науковим аналізом формування професійно важливих якостей лікаря та визначенням особливостей траєкторії його професійного розвитку працюють В. Андронов, І. Гурвич, В. Зайцев, В. Корзунін Л. Матвєєва, О. Одерішева, Т. Рум'янцева та інші.

Умови функціонування інноваційного освітнього простору як важливого чинника особистісного і професійного розвитку здобувача освіти висвітлено в низці праць українських науковців у галузі педагогіки. Так, у дослідженнях І. Бега, Н. Бібік, Л. Ващенко, Л. Даниленко та ін. вивчається механізм упровадження освітніх інновацій, специфіка інноваційного розвитку освітніх систем та інноваційних процесів у закладах освіти.

Серед сучасних українських учених існують різноманітні тлумачення інновацій в освіті: 1) створення, використання і поширення нових засобів задля розв'язання таких педагогічних проблем, які до цього вирішувались по-іншому (О. Савченко); 2) комплексний і цілеспрямований процес, який забезпечує створення новацій, їх розповсюдження і використання (Л. Ващенко); 3) продукт (результат) творчого пошуку окремої особи чи колективу, який спроможний відкрити щось принципово нове

в науці й практиці, внаслідок формування і практичного впровадження нових ідей (В. Паламарчук); 4) процес і кінцевий результат інноваційної діяльності (О. Попова); 5) процес оновлення чи вдосконалення освітньої теорії і практики, здатний оптимізувати досягнення її мети (Л. Даниленко) та ін. (Попова, 2001, с. 152).

Узагальнення різноманітних підходів до визначення поняття "інноваційне освітнє середовище" дозволяє означувати освітній процес ЗВО як сукупність духовно-матеріальних умов, які забезпечують функціональне і просторове об'єднання суб'єктів освіти, встановлення між ними тісних різнопланових групових взаємозв'язків, а також модель соціокультурного простору, де відбувається професійне становлення і зростання особистості майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційні процеси в сучасній медичній освіті спрямовуються на формування професійної готовності майбутніх медичних працівників надавати екстрену медичну допомогу в умовах повномасштабної війни, долати виклики, спричинені глобальними проблемами людства, зокрема, наслідками пандемії COVID-19, які мають руйнівний вплив на стан ментального і фізичного здоров'я громадян України.

Ефективність організації інноваційного освітнього середовища, передусім, залежить від ступеня впровадження в ЗВО сучасних інформаційних технологій, які забезпечують когнітивні, розвивальні, діяльнісні та особистісно-ціннісні структурні компоненти професійної готовності майбутніх медиків. Упровадження ІТ суттєво змінює зміст, форми і методи аудиторної і позааудиторної роботи здобувачів освіти (Мацук, Кузенко, Кузенко, 2021, с. 120).

Якість професійної підготовки майбутніх лікарів значною мірою залежить від технологій, що використовуються для навчальних функцій, покладених на комп'ютерну техніку відповідно до конкретної пізнавальної ситуації. Застосування ІТ як у підготовці до практичних і лабораторних занять, так і виконанні самостійної роботи, тісно пов'язується із

самоаналізом, самовихованням, самоосвітою, самоконтролем і передбачає оволодіння професійно важливою інформацією, здобування конкретних умінь і здатностей у медичній сфері.

З огляду на зазначене вище, важливою умовою інноваційної освітньої діяльності викладача ЗВО є здатність використовувати ІТ для створення предметно-орієнтованого, інформаційного освітнього середовища шляхом використання мультимедіа, електронних підручників, а також платформ для дистанційної освіти (GoogleClassroom, Moodle, Edmodo, Мій клас, Classdojo та ін.); освоєння засобів комунікації (комп'ютерної мережі, телефонного, телевізійного, супутникового зв'язку для обміну інформацією); опанування правил і навичок "навігації" в інформаційному просторі, підключення до системи освітніх бібліотечно-інформаційних центрів – медіатек (*Осадча, 2021, с. 38*).

Провідним завданням інноваційного освітнього середовища в медичних ЗВО є забезпечення умов для симуляційного навчання. Завдяки цьому для формування клінічних умінь використовуються спеціальні манекени, тренажери. Здобувачі перебувають у психологічно сприятливих умовах навчання, не бояться припуститися помилки й ефективно опановують клінічні вміння.

Симуляційне навчання в медичних ЗВО передбачає використання спеціального навчальних пристроїв, яке відповідно до функціонального призначення диференціюється на обладнання: 1) для наочної демонстрації технік виконання певної маніпуляції (плакати, схеми, анатомічні моделі, найпростіші комп'ютерні програми); 2) для відпрацювання різноманітних маніпуляцій (внутрішньовенної ін'єкції, інкубації, накладення швів) з відсутністю реакції на втручання; 3) зі складними автоматичними реакціями на маніпуляції; 4) зі складною взаємодією симулятора пацієнта з медичним обладнанням та здобувачами (стан інтерактивного пацієнта – ЕКГ, пульс, дихальні шуми, змінюються відповідно до зовнішніх впливів тощо. (*Лісовий,*

Капустник, Марковський, Завгородній, 2016, с. 5).

Особливе значення симуляційному навчанню відводиться у формуванні професійно важливих умінь і клінічних навичок з акушерства і гінекології. Передусім, цей метод доцільно застосовувати для опанування навичок ведення вагітності, оскільки при огляді вагітних додаткові студентські маніпуляції можуть становити загрозу для пацієнток. Водночас певними клінічними навичками з акушерства і гінекології здобувачі не можуть опанувати в реальних умовах стаціонару через особливості перебігу вагітності. Також здобувачі не можуть достатньо засвоїти практичні навички надання невідкладної допомоги в акушерському стаціонарі через незначну кількість клінічних випадків, під час яких студенти можуть перебувати в ході заняття.

В освітній практиці можливе функціонування різних напрямів формування професійно важливих навичок з акушерства і гінекології в умовах симуляційної медицини, приміром: розвиток навичок комунікації з пацієнткою, її огляд, обстеження, пальпації на основі використання муляжів і пацієнтів-акторів. Завдяки симуляційному навчанню здобувачі набувають професійно важливих для лікаря навичок командної роботи в акушерстві та гінекології. Так, одні з них виконують роль пацієнта і бригади лікарів, а інші – спостерігачів-аналитиків професійних дій своїх колег. Здійснення відеореєстрації цього процесу дозволяє викладачу разом із здобувачами провести поетапний розбір клінічної ситуації, поєднуючи його з обговоренням проблемних сторін і правильних дій у розв'язанні завдання (*Андрієць, Семеняк, 2021, с. 12*).

Важливою складовою інноваційного освітнього середовища в медичних ЗВО також є упровадження проблемно-орієнтованих методик, які суттєво впливають на практичну спрямованість фахової підготовки майбутніх лікарів. До ефективних засобів проблемно-ситуаційного навчання майбутніх фахівців у галузі охорони здоров'я належать такі інтерактивні методи, як: кейс-метод, ме-

тод рольових ігор, ділові ігри, "мозковий штурм", диспути, дискусії, метод критичних інцидентів, метод проєктів, метод малих конкурентних груп, метод роботи в малих групах з елементами ділової гри або у вигляді "каруселі", метод міждисциплінарної конференції ідей з елементами дискусії (*Киричок, 2016, с. 25*). Приміром, кейс-метод дозволяє проаналізувати конкретну клінічну ситуацію, а також розв'язувати ймовірні протиріччя в диференційній діагностиці та лікуванні. При цьому здобувачі можуть здійснювати всебічний аналіз анамнезу, динамічної ситуації, розглядати її альтернативи, вибирати оптимальний варіант з декількох запропонованих, самостійно визначати стратегію наступних дій тощо (*Олексін, Волосовець, П'ятницький, 2018, с. 39*).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, створення інноваційного освітнього середовища в медичних ЗВО передбачає реалізацію організаційно-методичних заходів, які спрямовуються на створення оптимально сприятливих умов для розвитку активної самостійної та творчої особистості здобувача освітнього рівня "Магістр медицини". Це забезпечує якість професійної компетентності майбутніх лікарів, котрі не тільки опановують фахові знання та вміння, але й володіють здатністю приймати самостійні рішення, вчасно й адекватно реагувати на професійній та суспільні виклики; усвідомлювати необхідність неперервної самоосвіти, систематичного оновлення набутих у вищій школі наукових знань, а відтак і адаптуватися до оновлених професійних вимог, корегуючи особисту траєкторію професійного розвитку.

Подальші дослідження можуть зосереджуватися на науковому обґрунтуванні методики формування професійної культури майбутніх працівників у галузі охорони здоров'я засобами новітніх освітніх технологій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Андрієць, О. А., Семеняк, А. В. (2021). Симуляційне навчання при вивченні дисципліни "Акушерство та

гінекологія". Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю "Медична симуляція – погляд в майбутнє" (впровадження інноваційних технологій у вищу медичну освіту України). Чернівці: БДМУ. 267 с.

Галузяк, В. М. (2016). Розвиток професійної спрямованості студентів вищих медичних навчальних закладів. Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД". 228 с.

Киричок, В. А. (2016). Можливості застосування інтерактивних методів навчання у системі післядипломної медичної освіти. *Медична освіта*, 1, 25–28.

Лісовий, В. М., Капустник, В. А., Марковський, В. Д., Завгородній, І. В. (2016). Загальні проблеми та перспективи застосування симуляційних методів освіти. Симуляційне навчання в системі підготовки медичних кадрів: матеріали навч.-метод. конф., присвяченої 212-й річниці від дня заснування ХНМУ. Харків: ХНМУ. С. 3–7.

Мацук, Л., Кузенко, О., Кузенко, П. (2021). Створення інноваційного освітнього середовища в контексті модернізації ЗВО України. *Молодь і ринок*, 4 (190), 119–124.

Олексіна, Н. О., Волосовець, О. П., П'ятницький, Ю. С. (2018). Медична

освіта: відповіді на виклики сучасності. *Медична освіта*, 2, 36–40.

Осадча, К., Осадчий, В., Спірін, О., Круглик, В. (2021). Реалізація індивідуалізації та персоналізації навчання засобами MOODLE. *Молодь і ринок*, 1 (187), 38–43.

Попова, О. В. (2001). Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні в ХХ ст. Харків: ОВС. 256 с.

REFERENCES

Andriiets, O. A., Semeniak, A. V. (2021). Symuliatsiine navchannia pry vyvchenni dystsypliny "Akusherstvo ta hinekolohiia". Materialy naukovopraktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu "Medychna symuliatsiia – pohliad v maibutnie" (vprovadzhennia innovatsiinykh tekhnolohii u vyshchu medychnu osvitu Ukrainy). Chernivtsi: BDMU. 267 s.

Haluziak, V. M. (2016). Rozvytok profesiinoi spriamovanosti studentiv vyshchych medychnykh navchalnykh zakladiv. Vinnytsia: TOV "Nilan-LTD". 228 s.

Kyrychok, V. A. (2016). Mozhyvosti zastosuvannia interaktyvnykh metodiv navchannia u systemi pislidyplomnoi medychnoi

osvity. *Medychna osvita*, 1, 25–28.

Lisovyi, V. M., Kapustnyk, V. A., Markovskiy, V. D., Zavorodnii, I. V. (2016). Zahalni problemy ta perspektyvy zastosuvannia symuliatsiinykh metodiv osvity. Symuliatsiine navchannia v systemi pidhotovky medychnykh kadriv: materialy navch.-metod. konf., prysviachenoї 212-y richnytsi vid dnia zasnuvannia KhNMU. Kharkiv: KhNMU. S. 3–7.

Matsuk, L., Kuzenko, O., Kuzenko, P. (2021). Stvorennia innovatsiinoho osvitnoho seredovyscha v konteksti modernizatsii ZVO Ukrainy. *Molod i ryнок*, 4 (190), 119–124.

Oleksina, N. O., Volosovets, O. P., Piatnytskyi, Yu. S. (2018). Medychna osvita: vidpovidі na vyklyky suchasnosti. *Medychna osvita*, 2, 36–40.

Osadcha, K., Osadchyi, V., Spirin, O., Kruhlyk, V. (2021). Realizatsiia indyvidualizatsii ta personalizatsii navchannia zasobamy MOODLE. *Molod i ryнок*, 1 (187), 38–43.

Popova, O. V. (2001). Stanovlennia i rozvytok innovatsiinykh pedahohichnykh idei v Ukraini v KhKh st. Kharkiv: OVS. 256 s.

Стаття надійшла 26.10.2023 р.

